

Prof. Dr. Coşkun SARAÇ*

Makale Gönderim Tarihi: 25 Aralık 2017

Makale Kabul Tarihi: 28 Aralık 2017

2022 Sayılı "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun"a Göre Sosyal Yardım Koşulları

Öz

Yoksulluğun yol açtığı muhtaçlığın ortadan kaldırılmasında primli rejim, primsiz rejimle birlikte kullanılmaktadır. Sosyal yardımlar ise primsiz sistemin en önemli aracıdır. Bu makalede 2022 sayılı Sosyal Yardım Yasasından yararlanma koşulları ele alınmaktadır.

Çalışmada buna bağlı olarak yaşlı, engelli, muhtaç, kimsesiz ve Türk vatandaşı kavramları

ile yapılan yardımlar incelenmektedir. Sonuç olarak ise, yasa dilinin yaşlı ve engelli vatandaşlarca daha anlaşılabilir hale getirilmesi gereği; yardımlara hak kazanma koşullarının hafifletilmesi gerektiği; sunulan parasal yardımın dul maaşı, evde bakım ücreti gibi diğer yardımlarla ilişkisi; sunulan yardımların parasal miktarının yetersizliği vurgulanmaktadır.

Anahtar Sözcükler:

2022 sayılı Yasa, sosyal yardıma hak kazanma koşulları, primsiz rejim.

Eligibility Requirements For Social Assistance Benefits According to The Law No. 2022, Respecting The Grant of Pensions to Turkish Citizens Who Are Over The Age of 65 and Who Are Destitute, Disabled and Without Any Means of Support

Abstract

To eliminate the poverty, contributory system is used together with the non-contributory system. On the other hand, social assistance is the most important tool of the non-contributory system. In this article, eligibility requirements for social assistance payments are examined according to the Law no.2022.

In this study, legal definitions of "old aged", "disabled", "destitute", "derelict" and "Turkish citizen" and social benefits given under Law no.2022 are

introduced. As a result, language of law should be made more easy to comprehend by old aged and disabled citizens; the eligibility requirements for social assistance benefits should be commuted; the relations between pensions provided under Law no.2022 and benefits provided under other social laws, such as widower's pension, home care fee and etc. should be clearly shown; the monetary amounts of social assistance benefits should be increased.

Keywords:

Law no. 2022, eligibility requirements for Social Assistance payments, non-contributory system.

*Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Anabilimdalı-coskun.sarac@deu.edu.tr

I. Genel Olarak

1.7.1976 tarihli, 2022 sayılı "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun"¹, niteliği itibarıyla, daha çok "muhtaç" durumdakileri koruma altına alan bir "primsiz rejim" uygulamasıdır. Dolayısıyla, 2022 sayılı Yasa, büyük ölçüde "sosyal yardım ve sosyal hizmet" uygulamalarına dayanmaktadır². Sosyal yardımlar ise, kamu tarafından gelir ve muhtaçlığın denetlenmesine dayalı, karşılıksız kamu yardımlarıdır. Sosyal yardımlar, nakdi veya aynı kamu yardımlarını içermektedir; sosyal hizmetler, hizmet sunumu biçimindedir³.

Sosyal güvenlik hukukumuzda primsiz rejimin bir diğer önemli yasası, 1986 tarihli, 3294 sayılı "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu"⁴ dur. Bu yasa da, 2022 sayılı Yasa gibi, sosyal yardımlardan yararlanma şartı olarak "muhtaçlığı" baz almıştır. Ancak bu bağlamda aralarındaki temel farklılık, 3294 sayılı Yasa kapsamına aldıkları bakımından sadece ekonomik muhtaçlığa önem vermiş iken; 2022 sayılı Yasa, ekonomik açıdan ihtiyaç içinde olanların yanı sıra, bedensel olarak başkasının bakımına ihtiyaç duyanları da dikkate almıştır. Bu bağlamda 2022 sayılı Yasanın kanunlaşma çalışmaları sırasında, 4.1.1976 tarihli ilk tasarıda, yalnızca "65 yaşını doldurmuş muhtaç, gücsüz, kimsesiz Türk vatandaşlarına" aylık bağlanmasını

içermektedir⁵; milletvekillerince verilen öneriler doğrultusunda önce 1.6.1976 tarihli Bütçe Plan Komisyonu Raporu'yla⁶, "başkasının bakımına muhtaç ve fakat 55 yaşını doldurmuş engelliler" in de yasa kapsamına alınmasına karar verilmiştir. Daha sonra da, 10.6.1976 tarihli Bütçe Plan Komisyonu Raporu'yla⁷, engelliler için 55 yaşın doldurulma şartı kaldırılarak, kapsama alınan engelliler "65 yaşını doldurmadığı halde başkasının bakımına muhtaç durumdaki engellilerden, bu durumlarına uygun bir işe yerleştirilemeyenler" şeklinde ifade edilmiş; yasa tasarısı bu haliyle 1.7.1976'da kanunlaşmıştır. Sonraki değişikliklerle de, muhtaç engelliye bakan yakınlarına da yardım sağlanmaya başlamıştır.

Bu çalışmada, 2022 sayılı Yasa kapsamındaki sosyal yardımlardan yararlanabilmenin temel koşulları ele alınmaktadır.

II. Yardımlara Hak Kazanma Koşulları

Bunlar "Yaşlı, Engelli veya Başkasının Yardımı Olmaksızın Hayatını Devam Ettiremeyecek Şekilde Engelli (yasadaki eski ifadesiyle Muhtaç Engelli) Olmak", "Kimsesiz Olmak", "Muhtaç Olmak", "T.C. Vatandaşı Olmak", "Başvuruda Bulunmak" şeklindedir.

A) "Yaşlı", "Engelli" veya "Başkasının Yardımı Olmaksızın Hayatını Devam Ettiremeyecek Derecede Engelli" Olmak

1) Yaşlı Olmak

2022 sayılı Yasanın 1. maddesine göre: "Sosyal güvenlik kuruluşlarının herhangi birisinden her ne nam altında olursa olsun bir gelir veya aylık hakkından yararlananlar ile uzun vadeli sigorta kolları açısından zorunlu olarak sigortalı olunması gereken bir işte çalışanlar, nafaka bağlanmış veya nafaka bağlanması mümkün olanlar veya 24/5/1983 tarihli ve

1 Resmi Gazete: 10.7.1976, No.15642. Yasa, 1.1.1977 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun uygulanmasıyla ilgili olarak ayrıca 25.1.2013 tarihinde yürürlüğe giren bir de yönetmelik çıkarılmıştır: "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Engelli ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik" (Resmi Gazete: 25.1.2013, No.28539).

2 Primsiz rejim uygulamaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. SÖZER, A.N, Türkiye'de Sosyal Hukuk, İzmir 1998, s.2 vd.; ALPER, Y, Türk Sosyal Güvenlik Sistemi ve Sosyal Sigortalar Hukuku, Bursa 2015, s.20 vd.; TUNCA, C./ EKMEKÇİ, Ö., Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, İstanbul 2017, s.767 vd.; ŞAKAR, M, Sosyal Sigortalar Uygulaması, İstanbul 2014, s.260 vd.; GÜZEL, A./OKUR, A.R/ CANIKLI-OĞLU, N., Sosyal Güvenlik Hukuku, İstanbul 2016, s.810 vd.; ARICI, K, Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Ankara 2015, s.501 vd.; KORKUSUZ, R./ UĞUR, S. Sosyal Güvenlik Hukuku, Bursa 2013, s.95 vd.

3 ARICI, s.501.

4 Resmi Gazete: 14.6.1986, No.19134

5 Tasarı için bkz. www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d04/c019/mm_04019104ss0348.pdf

6 Rapor için bkz. www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d04/c020/mm_04020107ss0348.pdf

7 Rapor için bkz. www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/CS_/t15/c028/cs_15028081ss0604.pdf

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu⁸ hükümlerine göre harçlık ödenenler hariç olmak kaydıyla, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından muhtaç olduğuna karar verilen 65 yaşını doldurmuş Türk vatandaşlarına, muhtaçlık hâli devam ettiği müddetçe (2.332) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımından bulunacak tutarda aylık bağlanır”.

2022 sayılı Yasadan yararlanacaklardan bir bölümünü, yaşlılar oluşturur. Ancak her yaşlı değil, kural olarak 65 yaşını doldurmuş kişiler yasanın kapsamındadır. Zira “Yaşlı”, “65 yaşını doldurmuş olanları” ifade etmektedir(65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Engelli ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik m.4/ı).

Bu yaştaki kişiler “muhtaç, kimsesiz ve Türk vatandaşı” olma şartlarını da taşıyorsa, bunlara 2022 sayılı Yasadan yaşlılık aylığı bağlanacaktır. 65 yaşını doldurmuş, muhtaç, kimsesiz Türk vatandaşına bağlanacak aylık, halk arasında “65 yaş aylığı” olarak da bilinmektedir. Ancak, 65 yaşın tespitinde, doğum tarihlerinde yapılmış düzeltmeler (daha doğrusu, 65 yaş bağlamında, yaş büyütme) nazara alınmamaktadır (2022 sayılı Yasa m.1/fıkra 3).

2022 sayılı Yasadan 65 yaş aylığı (yaşlı aylığı) bağlanarlardan, daha sonrasında %70 ve üzeri oranda engelli olduklarını engelliler kurulu sağlık raporu ile kanıtlayanların yaşlılık aylıkları “Başkasının yardımı olmaksızın hayatını devam ettiremeyecek derecede engelli” aylığına dönüştürülür. 65 yaş aylığı alanlardan daha sonrasında %40 ila %69 arası oranda engelli durumuna gelenlerin ise, engelli aylığına dönüştürülme talepleri geri çevrilir. Çünkü, kural olarak engelli aylığı bağlanması için, “talep tarihinde 65 yaşını doldurmamış olmaları” şartı vardır. (Bunun istisnası ise yukarıda belirttiğimiz gibi, 65 yaş aylığı alırken, kişinin %70 ve üstünde engelli duruma maruz kalmasıdır).

65 yaşın doldurulmasından önce, kendisine 2022 sayılı Yasadan engelli aylığı bağlanmış olanların aylıkları ise, 65 yaşını doldurmuş olmaları herhangi bir artı etki olmadan (yani bir zam veya tamamen/

kısmen 65 yaş aylığının da ek olarak ödenmesi söz konusu olmadan) mevcut engelli aylığı olarak ödenmeye devam edecektir).

2) Engelli Olmak

“Engelli” deyimini, genel itibarıyla “Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuusal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı, topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen bireyi” ifade etmektedir⁹.

2022 sayılı Yasa asgari bir yaşı (65) doldurmuş yaşlıların yanı sıra, engellileri de kapsamına almıştır. Ancak engellilerin, öncelikle yaş koşulu olarak, 65 yaşını doldurmamış olması gerekmektedir. Yasanın sunduğu engelli aylığından yararlanmak için mutlaka, talep tarihinde, 65 yaşından küçük olmak gerekmektedir.

2022 sayılı Yasa kapsamında yardıma hak kazanma yönünden engelliler “Engelli” ile “Başkasının Yardımı Olmaksızın Hayatını Devam Ettiremeyecek Derecede Engelli” olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır:

a) Engelli

Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişidir.

b) Başkasının Yardımı Olmaksızın Hayatını Devam Ettiremeyecek Derecede Engelli

Günlük hayatın alışılmış, tekrar eden gereklerini önemli ölçüde yerine getirememesi nedeniyle, hayatını başkasının yardımı ve bakımı olmadan devam ettiremeyecek derecede düşkün olan kişileri ifade eder.

Ancak, engellilik tanımları genel çerçevesiyle bu şekilde ise de, yasanın kapsamına girebilmek için engellilik derecelendirmelerine de uymak zorunludur. Yani her engelli değil, yasanın yönetmeliğinde belirtilen derecede engelli olanlar yardım

8 Resmi Gazete: 27.5.1983, No.18059.

9 1.7.2005 tarihli, 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun (Resmi Gazete: 7.7.2005, No. 25868) madde 3/c.

kapsamına alınmaktadır (2022 sayılı Yasa bakımından). Bu engellilik dereceleri şöyledir:

Çalışma gücünü %40 ile %69 (69 dahil) arasında kaybedenler: "Engelli"

Çalışma gücünü %70 ve üzerinde kaybedenler: "Başkasının yardımı olmaksızın hayatını devam ettiremeyecek derecede engelli" sayılır.

Engellilik derecelerinin belirlenmesinde ise, halen yürürlükte olan 2009 tarihli "2022 sayılı Kanun Kapsamında Aylık Alan Özürlülere Sağlık Kurulu Raporu Vermeye Yetkili Hastanelerin Belirlenmesi ile Sağlık Raporlarının Alınmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik"¹⁰ ve onun atıf yaptığı 2013 tarihli "Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik"¹¹ hükümleri esas alınır.

Engellilik dereceleri, "Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik" ekinde yer alan "Özürlülük Oranları Cetveli"¹² çerçevesinde, Yetkili Sağlık Kuruluşları tarafından düzenlenecek sağlık kurulu raporları ile kanıtlanacaktır. Özürlü sağlık kurulu raporlarını düzenlemeye yetkili sağlık kurumlarını ve hakem hastaneleri ise, Sağlık Bakanlığı belirlemekte ve internet sitesinde¹³ yayınlamaktadır (2022 sayılı Yasa Kapsamında Aylık Alan Özürlülere Sağlık Kurulu Raporu Vermeye Yetkili Hastanelerin Belirlenmesi ile Sağlık Raporlarının Alınmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik m.4; Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik m.7).

Özürlü Sağlık Kurulu raporunun sürekli olup olmadığı ile süreli raporlarda raporun geçerlilik süresi mutlaka belirtilir. Özürlü Sağlık Kurulunca kişinin engel durumunun sürekli olduğuna karar

verilmesi durumunda, özürlü sağlık kurulu raporunun ilgili bölümünde bu durum belirtilir. Ancak özür durumunun değişmesi halinde, kişinin talebi üzerine rapor ve buna bağlı kişinin özür oranı yeniden belirlenir (Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik m.8 vd).

Özürlü Sağlık Kurulunca, engelinin engel durumunun "sürekli olmadığına" karar verilmesi halinde de, bu husus ilgili bölümde belirlenerek, özürlü sağlık kurulu raporunun geçerlilik süresi belirtilir. Zaman içinde değişebilen veya kontrolü gerektiren hastalıklar, hastanın önceki özürlü sağlık kurulu raporu da kurula sunularak, Özürlü Sağlık Kurulunun belirleyeceği süre içinde yeniden görüşülür ve karara bağlanır. Kişinin bedensel veya ruhsal işlev kaybındaki oran ile özür(engel) oranı farklıdır. 2013 tarihli "Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik" ekindeki "Özür (engellilik) Oranları Cetveli"ne göre; örneğin "görme sistemi yetersizlik oranı" %70 olarak belirlenen bir kişinin "engellilik(özür) oranı" ise, söz konusu yönetmeliğe göre %66'dır. "İşitme kaybı" %67,2-70.0 arasında olan birinin, "engellilik oranı" %40, %98.9-100.0 arasındakiin "engellilik oranı" ise %52'dir.

Görüldüğü gibi, işitme kaybına uğrayan birinde, 2022 sayılı Yasanın yardımlardan yararlanma bakımından aradığı asgari engellilik oranı olan %40'a denk gelebilecek fiziksel işitme kaybı oranı, asgari %67,2'den başlamaktadır.

Kanımızca ya 2022 sayılı Yasadaki engellilik oranlarının ya da bu cetveldeki kayıp oranlarının, hak kazanma koşullarını kolaylaştırmak maksadıyla biraz daha makul seviyelere düşürülmesi, uygun olacaktır.

Yukarıda söz edilen nitelikteki engellilerden:

- 65 yaşını doldurmamış ancak 18 yaşını doldurmuş kişiler, başkasının yardımı olmaksızın hayatını devam ettiremeyecek şekilde engelli ise ve aşağıda değinilecek olan "kimsesi olmama" koşulu ile "muhtaç olma(ekonomik yönden)" koşulunu da taşıyorlarsa, yasadan yararlanacaktır.
- 65 yaşını doldurmamış ancak 18 yaşını

10 Resmi Gazete : 3.7.2009 tarih, No.27277

11 Resmi Gazete : 30.3.2013 tarih, No.28603

12 Cetvel için bkz. www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/03/20130330-4-1.rar (Erişim: 5.1.2018).

13 2018 Ocak ayı itibarıyla "Engelli Sağlık Raporu Vermeye Yetkili Sağlık Kuruluşları Listesi" için bkz. <http://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/9864,engelli-saglik-raporu-vermeye-yetkili-saglik-kuruluslari-listesipdf.pdf> (Erişim: 5.1.2018). Bölge Hakem Hastaneler Listesi için bkz. <http://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/11550,bolge-hakem-hastaneler-listesipdf.pdf> (Erişim: 5.1.2018).

doldurmuş ve engelli olup da başkasının bakımına muhtaç olmayan kişiler, aşağıda değinilecek olan "kimsesi olmama" koşulu ile "muhtaç olma (ekonomik yönden)" koşulunun yanı sıra, başvuruda bulunmasına rağmen henüz "Türkiye İş Kurumunca herhangi bir işe yerleştirilememiş olma" koşulunu da yerine getirmişse, yasadan yararlanacaktır.

- 65 yaşını doldurmamış ancak 18 yaşını da doldurmamış bir engelli varsa, bu engelli kişinin aile yakınları (akrabaları, yani anne-baba, kardeşler, dayı, teyze, enişte hala vb...) söz konusu kişiye fiilen bakım desteğinde bulunuyorsa ve ayrıca destekte bulunan bu yakınları muhtaç olma (ekonomik yönden) koşulunu da taşıyorlarsa, engellinin aile yakınları, yasadan yararlanacaklardır. Fiilen bakan kişi (aile yakını) ile bakılan kişinin (engellinin) aynı evde ikamet etmesi de, şarttır.

Ancak, kişinin kendisinin 2022 sayılı Yasadan "65 yaş aylığı" veya "%40 ila %69 oranlarında engelinin bulunması sebebiyle engelli aylığı" alması, evde fiilen bakımını üstleneceği 18 yaşın altındaki bir engelli yakını bulunması durumunda, engelliye fiilen bakana da ayrıca "18 yaş altı engelli yakını aylığı" bağlanmasına bir mani oluşturmayacaktır.

B) Kimsesiz Olmak

Esas itibarıyla, kimsesiz olmak, "kişinin kendisine Türk Medeni Kanunu uyarınca bakmakla yükümlü bir aile yakınının (nafaka yükümlüsünün) bulunmaması"dır.

4721 sayılı "Türk Medeni Kanunu"nun¹⁴ 364'üncü maddesi gereğince, "Herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür. Kardeşlerin nafaka yükümlülükleri, refah içinde bulunmalarına bağlıdır".

Yani, refah içerisinde olup olmadıklarının tespitine göre, kardeşler arasında da (bakım halinde kendisinin yoksulluğa düşmemesi şartıyla) yükümlülük vardır. Örneğin, "anne-babalar çocuklarını", "çocuklar anne-babalarını" ve "refah durumu çerçes-

vesinde, kardeşler, birbirlerini" bakmakla yükümlüdür. Bu kişiler yoksulluğa, bedensel-ruhsal yetersizliğe düşen aile bireylerinin barınma, yeme, giyinme, ulaşım vb. ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlüdür. Türk Medeni Kanunu'nun m.328/1'nci ve 2'inci fıkralarında "Ana ve babanın bakım borcu, çocuğun ergin olmasına kadar devam eder". "Çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitim sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdürler" hükümleri yer almaktadır. Aynı yasanın 11'inci maddesine göre de, "Erginlik onsekiz yaşını doldurmasıyla başlar". O halde, çocuklar, kural olarak 18 yaşına kadar; eğitimleri sürüyor ise (örneğin lisans, yüksek lisans gibi) o yaştan sonra da, eğitimleri süresince anne-babası tarafından bakılmakla yükümlüdür.

2022 sayılı Yasa da, nafaka yükümlüsünü "4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 364 üncü maddesinde ifade edilen altsoy, üstsoy ve refah durumlarına göre kardeşler" olarak belirtmiştir. Ancak, 2022 sayılı Yasanın başlığında "kimsesiz" kelimesi geçmekteyse de, yasa sadece bu şekilde Türk Medeni Kanunu'na göre birbirini bakmakla yükümlü olma ilişkisi içerisinde olmayanları (yani nafaka yükümlüsü olmayanları) yasa başlığında geçen "kimsesiz" deyimini içerisinde değerlendirmekle yetinmemiştir.

Bunun da ötesinde, 2022 sayılı Yasadan yararlanmak isteyen kişinin yukarıda sayılan şekilde nafaka yükümlüsü bir veya birden fazla yakını bulursa (yani, kimsesiz olmasa) dahi, onlardan toplamda (örneğin babasından ayda 300 TL, kardeşinden de ayda 175 TL=toplam 475 TL nafaka almak gibi) 2022 sayılı Yasadaki -aşağıda belirteceğimiz- "483,64 TL tutarındaki muhtaçlık sınırına eşit veya ondan daha fazla miktarda bir nafaka almakta olmayanlar" veya "dava açsa bile, bu niceliklerde bir nafaka tutarı alması mümkün olmayanlar" da, yasaya göre "kimsesiz" sayılmakta ve 2022 sayılı Yasadan yararlanma olanakları doğabilmektedir (2022 sayılı Yasa m.1; 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Engelli ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik m.2, 7).

14 Resmi Gazete: 8.12.2001, No.24607.

Ancak, 2022 sayılı Yasa, Türk Medeni Kanunu'na göre bakma yükümlüsü olmayan kişinin, başka kurumlarca veya kişilerce fiilen bakılması halinde, onları kendiliğinden yasanın dışına çıkarmıştır. Bunlar, "kamu veya özel kurum ve kuruluşlarda işe ve ibateleri dahil olmak üzere sürekli bakımı yapılan veya yaptırılanlar" ile "malları ve gelirleri devredilerek bir sözleşmeyle gerçek veya tüzel kişilerce kendilerine bakılanlar"dır (65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Engelli ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik m.7/e ve f).

Örneğin, ana-babası, kardeşleri hayatta olmasa da, bir çocuğun Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunda sürekli bakılıyor olması, onun 2022 sayılı Yasadan yararlanmasını engelleyecektir. Yaşlı bir kişinin kamu veya özel huzurevinde sürekli bakılıyor olması da, aynı olumsuz sonucu getirmektedir. Yönetmelikteki "...sürekli bakımı yapılan veya yaptırılanlar..." ifadesinin mefhum-u muhalifinden, "geçici bakılıyor olmanın, yasadan yararlanmayı engellemediği" anlamı çıkmaktadır.

C) Muhtaç Olmak

Sözlük anlamıyla muhtaç, "ihtiyaç sahibi" ve "yoksul" anlamlarına gelmektedir¹⁵. 2022 sayılı Yasa halen "muhtaç" ibaresini kullanmaktayken, 2828 sayılı Yasa metninde geçen "muhtaç" ibaresi, 2014 yılında 6518 sayılı Yasayla¹⁶ yapılan bir değişiklikle, isabetli olarak "ihtiyacı olan" şeklinde değiştirilmiştir.

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nin bir tanımına göre, genel ifadesiyle muhtaçlık "Fırsat ve seçeneklerin reddi; insan haysiyetinin ihlalidir. Topluma etkin biçimde katılmaya yönelik temel kapasite eksikliğidir. Bir ailenin beslenmesini ve giyinmesini yeterince sağlayamamak; gidecek bir okulu veya sağlık kuruluşu olmamak; kendi yiyeceğini üreteceği bir toprağa veya hayatını kazanmak için

bir işe sahip olmamaktır. Bireylerin, hane halklarının ve toplumların güvensizliği, güçsüzlüğü ve dışlanması" anlamına gelmektedir¹⁷.

2022 sayılı Yasanın tanımına göre muhtaç ise; "Kişi başına düşen ortalama aylık gelir tutarı, asgari ücretin aylık net tutarının 1/3'ünden fazla olmayanlar ile aynı tutardan fazla gelir sağlaması mümkün olmayan kimseler" şeklinde ifade edilmiştir.

2022 sayılı Yasa anlamında bir şart olarak "muhtaçlık", ekonomik anlamda parasal bir sınırı ifade etmektedir. Ekonomik anlamıyla muhtaçlık, genel kabul görebilecek bir tanıma göre: "Bir ailenin gelirinin, her ülke yönetimince farklı şekilde belirlenen bir eşik (baraj) değerinin altında kalmasıdır". Bu eşik değeri hesaplanırken, bireyler değil, aile esas alınır ve ailedeki tüm bireylerin sayısına göre ayarlanır. Günde 1 Amerikan dolarından daha az gelire sahip olmak, aşırı yoksulluğun uluslararası standardı sayılmaktadır¹⁸. Ekonomik anlamda muhtaç olmanın kriterleri, 2022 sayılı Yasada ve "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Engelli ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik"-de gösterilmiştir.

Ancak yasada 14.4.2016 tarihli ve 6704 sayılı Yasayla¹⁹ yapılan değişikliğe dek, muhtaçlığın tespitindeki parasal sınırın hesabında dikkate alınan kriter, "hane halkının tümünün gelir toplamının ortalama hesaplanması" üzerine kuruluydu²⁰.

15 KANAR, Mehmet, Türkçe-Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, İstanbul 2011, s.315.

16 Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Resmi Gazete: 19.2.2014, No.28918).

17 Bkz. The United Nations, System Chief Executives Board For Coordination-CEB. "Statement of commitment of the Administrative Committee on Coordination for action to eradicate poverty" (www.unsceb.org/CEBPublicFiles/press/9818151e.pdf) (Erişim : 5.1.2018)

18 The United Nations Educational, Scientific And Cultural Organization-UNESCO (www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/poverty) (Erişim: 5.1.2018)

19 Bkz. 6704 sayılı "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" (Resmi Gazete : 26.4.2016, No.29695).

20 2022 sayılı Yasanın 1'inci maddesinin 2'nci fıkrası, 6704 sayılı Yasayla değişikliği öncesi şöyleydi: "Birinci fıkra kapsamına girenlerden, her ne nam altında olursa olsun kendisine ve eşine ait her türlü gelirler toplamı esas alınmak suretiyle, kişi başına düşen ortalama aylık gelir tutarı asgari ücretin aylık net tutarının 1/3'ünden fazla olanlar ile aynı tutardan fazla gelir sağlaması mümkün olan kim-

Nisan 2016 değişikliğiyle birlikte sadece 65 yaş aylığı almak isteyenlere münhasıran, hanede yaşayan herkesin toplam gelirinin ortalaması yaklaşımı terk edilerek; evliyse, "yalnızca kendisinin ve eşinin ortalama aylık geliri" dikkate alınacaktır. Yani örneğin evde karı-koca (eşler) ve 2 çocuk yaşıyorsa, 65 yaş aylığı için başvuran kadın ya da erkeğin muhtaçlığı belirlenirken, çocukların elde ettiği kazanç/gelir varsa bile, evdekilerin ortalama aylık geliri hesaplanırken, onların hariç tutulacaktır. Bu durum daha avantajlı görünmektedir.

Fakat bu yeni değişiklikle getirilen düzenlemeyle, 65 yaş aylığı almaktayken, daha sonrasında "%70 ve üzeri engelliliği oluşması" nedeniyle engelli aylığına başvuranların muhtaçlığının tespitinde, ortalama aylık gelir hesaplanırken, bu kez -sadece varsa eşinin ve kendisinin değil- "tüm hane halkının gelirlerinin toplamı" dikkate alınarak muhtaçlık sınırı hesaplanacaktır.

Değindiğimiz "ortalama aylık gelir"le karşılaştırılacak olan "muhtaçlığın parasal sınırı" ise, yasaya göre şöyle belirlenecektir : "Kişi başına düşen ortalama aylık gelir tutarı asgari ücretin aylık net tutarının 1/3'ünden fazla olanlar ile aynı tutardan fazla gelir sağlaması mümkün olan kimseler, muhtaç kabul edilemez ve kendilerine aylık bağlanamaz" (2022 sayılı Yasa m.1/fıkra 2)²¹.

Bu tanıma göre:

Net asgari ücret 1.1.2018-31.12.2018 arası 1450,91 TL olduğundan²², 2022 sayılı Yasa bakımından 31.12.2018'e

seler muhtaç kabul edilemez ve kendilerine aylık bağlanamaz".

21 2017 Mart ayında Türkiye Büyük Millet Meclisine bir ana muhalefet partisi milletvekilince verilen kanun teklifinde (Teklifin metni için bkz. www.tbmm.gov.tr/d26/2/2-1661.pdf), yaşlılık veya engellilik aylıklarına hak kazanmada aranan muhtaçlık sınırının "tamamen kaldırılması" önerilmektedir. Halen ilgili komisyonda bekleyen bu teklifin gerçekleşme olasılığı, kanımızca çok düşük görünmektedir. Onun yerine, sınırı düşüren veya aylık hesabına esas göstergeleri arttıran bir teklifin verilmesi daha uygun olurdu.

22 2022 sayılı Yasa m.1/fıkra 2'de "...asgari ücretin aylık net tutarının 1/3'ünden fazla olanlar ile aynı tutardan fazla gelir sağlaması mümkün olan kimseler, muhtaç kabul edilemez..." ifadesi yer aldığından, muhtaçlık sınırı hesabında, işverenlerin sigortalılara ödemek zorunda olduğu ve bekar ya da evli olup da eşi çalışan-çalışmayan, çocuklu olup olmamasına göre değişen ve işçiye ayrıca ek olarak ödenen 'Asgari Geçim İndirimi' tutarları eklenmemiş

kadar muhtaçlık sınırı: $1450,91/3= 483,64^{23}$ TL'dir.

2022 sayılı Yasa açısından aylığa hak kazanma durumları uygun olanların "muhtaçlığı", esas itibarıyla bir "Puanlama Formülü" ile belirlenecektir (Yönetmelik m.7) .

Ancak bu formül henüz yürürlüğe girmediği için, Yönetmeliğin 7'inci maddesinde belirtilen Puanlama Formülü uygulamaya geçinceye kadar, "muhtaçlık", gelir, servet ve harcamalar esas alınarak, "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Engelli ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik" in geçici 1'inci maddesinde sayılan şu kriterlere göre belirlenecektir²⁴ (Yönetmelik geçici 1'inci madde):

- *Tespit/beyan edilen aylık net maaş, ücret, nafaka, yevmiye ve diğer gelirlerin yıllık tutarının aylık ortalaması,*
- *Hanenin ikamet ettiği konut haricinde diğer konutları için (takdir edilen/beyan edilen) rayiç bedelinin 240'ta biri ve (takdir edilen/beyan edilen) kira getirisinin toplamı,*
- *İkamet edilen konut haricindeki konut için kira geliri elde edilmiyorsa veya kira geliri beyan edilmiyorsa konutun rayiç bedelinin 120'de biri,*
- *Dükkanlar için rayiç bedelin 240'ta biri ve (takdir edilen/beyan edilen) kira getirisinin toplamı,*
- *Dükkan için kira geliri elde edilmiyorsa veya*

olan asgari ücret dikkate alınmaktadır. Veriler için bkz. www.csgeb.gov.tr/home/Contents/Istatistikler/Asgari-Ucret (Erişim : 5.1.2018). Asgari Geçim İndirimi hesabı hakkında bkz. 265 Seri No.lu Gelir Vergisi Genel Tebliği (Resmi Gazete: 4.11.2007, No.26720).

23 1450,91'in 1/3'ü olan 483,6366666666667 TL'nin kuruşları yuvarlanırsa 483,64 TL olmaktadır. Yuvarlama işlemlerinde usul hakkında bkz. 5083 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Para Birimi Hakkında Kanun" (Resmi Gazete: 31.1.2004, No.25363) m.2; Maliye Bakanlığı'nın aylık ve ücretlere ilişkin yeni Türk Lirası işlemleri hakkındaki 158 Seri No.lu "Devlet Memurları Kanunu Genel Tebliği" (Resmi Gazete: 12.11.2004, No.25641).

24 Bkz. "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Engelli ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik". Bunlar ortalaması alınmak yoluyla, 2022 sayılı Yasanın muhtaçlık sınırının altında olup olmadığı belirlenecektir.

kira geliri beyan edilmiyorsa dükkânın rayiç bedelinin 120'de biri,

- Hanenin arazi, tarla ve benzeri için rayiç bedelin 240'ta biri ve (takdir edilen/beyan edilen) aylık (zirai/ticari/kira ve benzerleri) gelirinin toplamı,
- Hanenin binek aracı için aracın kasko/rayiç bedelinin 120'de biri,
- Hanenin ticari/zirai amaçlı aracı için aracın kasko bedelinin 120'de biri, kasko bedelinin belirlenememesi halinde ise rayiç bedelinin 120'de biri ile bu araçların (takdir/beyan edilen) aylık (zirai/ticari/kira ve benzerleri) gelirinin toplamı,
- Hanenin büyük ve küçükbaş hayvanları için il/ ilçe gıda tarım ve hayvancılık müdürlüklerinden temin edilen yıllık getiri miktarının aylık tutarı,
- Hanenin tespit/beyan edilen banka mevduatları için aylık faiz getirisinin iki kat tutarı,
- 2022 sayılı Yasa gereğince bağlanan aylıklar hariç olmak kaydıyla, 2828 sayılı "Sosyal Hizmetler Kanunu"nun Ek 7 nci maddesi gereğince yapılan evde bakım ödemeleri dahil, sürekli ve düzenli olarak alınan şartlı eğitim yardımı, şartlı sağlık yardımı, eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardım, burs, harçlık gibi nakdî olarak verilmekte olan sosyal yardımların aylık ortalaması,
- Aynı hanede ikamet etmemesine rağmen nafaka yükümlüleri tarafından sağlanan destek tutarı,
- Tarımsal destek geliri tutarı,
- Uzun vadeli sigorta kolları açısından zorunlu olarak sigortalı olmayı gerektirecek şekilde çalışanların gelirleri,
- Diğer gelirlerin toplamının aylık ortalaması

alınmak yoluyla, bulunan miktarın 2022 sayılı Yasanın muhtaçlık sınırının altında olup olmadığı saptanacaktır.

İlerleyen zamanlarda ise, aynı yönetmelikte yer verilen bir "Puanlama Formülü" uygulamaya geçirilecektir. Bir kimsenin 2022 sayılı Yasaya göre

muhtaç olup olmadığı bu esaslar çerçevesinde, o kişinin ikamet ettiği yerdeki Sosyal Yardımlaşma Vakıfları tarafından belirlenecektir.

Kişinin Kendisinin 2022 sayılı Yasadan Yaşlılık (65 Yaş Aylığı) veya Engelli Aylığından Yararlanmasını Engelleyen (Başvurusunun Reddini Gerektiren) Olumsuz Durumlar:

2022 sayılı Yasaya göre hak sahibi olmak için kendi adına başvuranın:

- Kural olarak sosyal güvenlik kuruluşlarının herhangi birisinden (daha doğrusu Sosyal Güvenlik Kurumundan) her ne ad altında olursa olsun (yetim, dul, yaşlılık aylığı, işgöremezlik geliri gibi) bir gelir veya aylık hakından yararlanmaması,
- Uzun vadeli sigorta kolları açısından zorunlu olarak sigortalı olunması gereken bir işte çalışmaması,
- 5510 sayılı "Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu"nun 60'ıncı maddesinin 1'nci fıkrasının (g) bendi kapsamında genel sağlık sigortalısı sayılmaması (Provizyon sorgusu sonucu kapsamı 60/g olarak görülmemesi),
- Muhtaçlık sınırına eşit veya üzerinde nafaka bağlanmamış yahut nafaka bağlanması mümkün olmaması,
- Muhtaçlık sınırına eşit veya üzerinde, mahkeme kararıyla veya bir mevzuat gereği bağlanmış devamlı bir geliri bulunmaması,
- Herhangi bir şekilde muhtaçlık sınırına eşit veya üzerinde devamlı gelir sağlamaması ya da sağlamasının mümkün olmaması, zorunludur.

Ancak bu durumlar, 2022 sayılı Yasadan yararlanmak için muhtaçlık sınırının tespitinde, "başvuruda bulunanla birlikte aynı evde yaşayan diğer kişilerin" de hane halkının toplam ortalama gelirinin hesabında dikkate alınmaktadır.

O halde,

1- Kural olarak zorunlu sigortalı olarak çalışanlar(aktif sigortalılar), Sosyal Güvenlik Kurumundan herhangi bir aylık/gelir alanlar(pasif sigortalılar) ile isteğe bağlı sigortalılar, 2022 sayılı Yasadan yarar-

lanamazlar. Bu durumdakiler dışında kalanlardan ise, istisna olarak şunlar 2022 sayılı Yasa kapsamına girmektedir²⁵:

- Kısa vadeli sigorta kollarına tabi çalışanların (çıraklar, stajyerler, hapishanelerdeki tutuklular, iş-Kur meslek edindirme kurslarına katılanlar) bu çalışmaları, 2022 sayılı Yasadan yararlanmalarını doğrudan engellemez. Bunların gelir durumunun, 2022 sayılı Yasadaki muhtaçlık sınırıyla karşılaştırılarak bir sonuca varılması gerekir. Buna karşın uzun vadeli sigortalara tabi çalışanlar, yasadan yararlanamazlar.
- Yetim aylığı alanlardan, yetim çocukların aldığı aylıklar da 2022den yararlanmalarını engellemez. Ana-babanın aldığı yetim aylığı veya dul aylığı ise, engeller. Ancak çocuklara yalnızca yetim aylığının 2022 sayılı Yasadaki muhtaçlık sınırının altında kalan kısmı, yani farkı, yetim aylığını ödeyen Sosyal Güvenlik Kurumunca ödenir.

2- Sosyal güvenlik kurumundan bağlanan aylık/geliri ya da aktif sigortalılığı olmasa da, başka tür gelir bağlanmış olanlar veya kira, faiz gibi başka gelirleri olanların bu gelirleri toplamı 2022 sayılı Yasadaki muhtaçlık sınırına eşit veya üzerinde olanlar da 2022 sayılı Yasadan yararlanamaz. Üzerinde veya eşiti olmayıp, altında olanlar için ise, aradaki fark kadar ödeme almak için 2022 sayılı Yasadan yararlanma hakları vardır. Örneğin, sosyal tazmin veya yardım mevzuatı gereğince kendilerine sürekli gelir bağlananlar; sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumundan ya da kamu/özel huzurevi, rehabilitasyon merkezi gibi bakım kuruluşlarından sürekli hizmet alanlar, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik vakıflarının, sosyal hizmet kuruluşlarının para, gıda, giyim, yakacak gibi yardım ve hizmetlerinden sürekli olarak yararlanan kişiler 2022 sayılı Yasadan yararlanamayacaktır. Fakat sürekli değil de geçici olarak yararlananlar varsa, bunların muhtaçlık durumları ortadan kalkmadığı

25 Bkz. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, 2022 Yaşlı Ve Engelli Aylıkları Kılavuzu, Ankara 2013, s.8.

sürece, o kimselerin 2022 sayılı Yasadan yararlanması da mümkün olacaktır. Yani, 2022 sayılı Yasaya göre muhtaçlık sınırının altında gelir elde ediyorsa, muhtaç sayılacaktır.

Ancak 2828 sayılı "Sosyal Hizmetler Kanunu"nda (ek 7'inci maddede), bu hallere bir istisna da vardır. Huzurevleri ile Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerinde ücretsiz bakım hakkını kazanan yaşlılar ile engellilere, 2828 sayılı Yasa ve ilgili Yönetmeliği²⁶ gereği her ay (miktarı her yıl Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu²⁷ ile belirlenecek miktar üzerinden ve hiçbir kesinti yapılmaksızın) net bir harçlık ödenmektedir²⁸. Örneğin yaşlılar için 2018 harçlık tutarı 1620 gösterge rakamının, geçerli memur maaş aylık katsayısı²⁹ olan 0,108550 rakamıyla çarpımıyla bulunan 175,85 TL'dir. 20.2.2014 tarihinde 6525 sayılı "Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"³⁰ ile 2022 sayılı Yasada yapılan değişiklik sonucu getirilen yeni düzenleme³¹ uyarınca, 2828 sayılı Yasadaki bu harçlığı almakta olanlar, Sosyal Hizmetler Kurumunca geçici olarak bakılıyor olsalar dahi, artık

26 Sosyal Hizmet Kuruluşlarında Bakımı Sağlanan Engelli ve Yaşlı Bireylere Harçlık Ödenmesine İlişkin Yönetmelik (Resmî Gazete : 31.1.2015 tarih, No.29253).

27 7066 sayılı 2018 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu (Resmî Gazete: 31.12.2017, No. 30287-Mükerrer Sayı)

28 7066 sayılı 2018 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu'nun "Ek Ders, Konferans ve Fazla Çalışma Ücretleri İle Diğer Ücret Ödemelerinin Tutarları Hakkındaki K Cetvelinin" IV. Bölümünün 19' uncu maddesine göre : "2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun ek 11 inci maddesi kapsamında yapılacak harçlık ödemesi; yaşlılara (1.620), 6-12 yaş arası engellilere (649), 13-18 yaş arası engellilere (973), 18 yaş ve üzeri engellilere (1.297) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak tutar esas alınmak suretiyle yapılır. Eğitim kurumlarına devam eden engellilere verilecek harçlık tutarının belirlenmesinde, (1.620) gösterge rakamını geçmemek üzere bulunduğu yaş grubunun gösterge rakamının iki katı esas alınır".

29 1.1.2018-30.6.2018 arası memur maaş katsayısı 0,108550'dir. Bkz. Maliye Bakanlığı'nın "Mali ve Sosyal Haklar" konulu, 4.1.2018 tarihli, 2 Sıra No.lu Genelgesi:www.bumko.gov.tr/Eklenti/10987,2018ocakmasgenelgepdf.pdf?0&_tag1=47C5B1AF4E624A4B-792015B507EBEE48BAD474 (Erişim : 5.1.2018).

30 Resmî Gazete: 27.2.2014, No.28926.

31 2022 sayılı Yasanın 2'nci maddesinin 3'üncü fıkrasına, 6525 sayılı Yasanın 11'inci maddesiyle eklenen son cümledeki bu hüküm aynen şöyledir: "...24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu hükümlerine göre harçlık ödenenler de muhtaç olarak kabul edilemez ve kendilerine bu Kanun hükümlerine göre aylık bağlanamaz."

2022 sayılı Yasa açısından muhtaçlık sınırında olup olmadıklarına bakılmaksızın, 2022 sayılı Yasadan yararlanamazlar (2022 sayılı Yasa m.2/3).

3-Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Nakit Sosyal Yardımı Programından faydalanan vatandaşların 2022 sayılı Yasadan yararlanma durumu da farklılık göstermektedir. 2011'de kurulan ve Aile ve Sosyal Politikalar bakanlığına bağlı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, 3294 sayılı "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu" kapsamında oluşturulan fondaki gelirlerden harcanmak üzere, çeşitli projeler hazırlayıp uygulamaktadır. Bunlardan biri de "Dul Maaşı" adıyla bilinen proje kapsamında, "Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Nakit Aylıklar"dır. Bu aylıklar, yalnızca "3294 sayılı Yasa anlamında muhtaçlık kriterini taşıyan (yani sosyal yardımlaşma vakfının "hane halkı içinde, kişi başına düşen aylık ortalama geliri" esas alarak yaptığı gelir tespiti sonucu, muhtaçlığı tespit edilen)" + "resmi nikahı olan kadınlardan, eşi vefat edenlere" bağlanmaktadır.

2022 sayılı Yasadan farklı olarak, *yaş sınırı* veya Türk Medeni Kanunu'nun 364 ve devamı maddelerinde ifade edilen *nafaka yükümlülüğü* şartı da aranmamaktadır. Maaş, aylık 250 TL olup, ödenme zamanı, 2 ayda bir toplam 500 TL şeklindedir³².

Dolayısıyla "dul maaşı" olarak da anılan bu ödeme, 5510 sayılı Yasa çerçevesindeki bir pasif sigortalılık ilişkisinden doğmamaktadır. 5510 sayılı Yasa m.32 vd. kapsamında, eşi ölen kadına Sosyal Güvenlik Kurumunca bağlanan "Ölüm Aylığı" (kadına bağlanana, halk arasındaki adıyla, "Dul Aylığı") ile karıştırılabilen Dul Maaşının ödemesini, Sosyal Güvenlik Kurumu yapmamaktadır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca ödenmektedir. O nedenle, kural olarak 2022 sayılı Yasanın genel şartı olan "sosyal güvenlik kurumundan her ne ad altında olursa olsun gelir/aylık almamak" şartına uyulmaktadır. Ancak yine de, 2022 sayılı Yasadan yararlanamama şu durumda ortaya çıkabilir:

65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Engelli ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik geçici m.1/12 uyarınca; eşi vefat etmiş kadınlara yönelik 250 TL'lik, yardım (yani dul maaşı), onu alan kişinin hane halkı gelirleri toplamı ortalamasına katılmak zorundadır. Katıldığı zaman, toplam hane halkı gelirleri ortalaması şu anda 2022 sayılı Yasadaki muhtaçlık sınırının, yani 31.12.2018'e kadar olan 483,64 TL'nin altında kalırsa, dul maaşı almakta olan kişinin 2022 sayılı Yasadan yararlanması mümkün olabilecektir. Üzerinde olursa, o takdirde 2022 sayılı Yasadan yararlanamayacaktır.

Dul maaşıyla ilgili 2022 sayılı Yasadan yararlanmayı engelleyen bir diğer durum şudur: Daha önce 2022 sayılı Yasadan aylık almakta olan yaşlıların veya bazı engellilerin eşleri vefat etmişse, bunların Bakanlık projesindeki Dul Maaşından yararlanabilmeleri için, "2022 sayılı Yasadan bağlanan aylıklarından feragat etmeleri" şartı aranmaktadır.

Ayrıca, dul maaşı bağlananların 3294 sayılı Yasa çerçevesinde her yılda bir, yeniden gelir testi yaptırmaları da zorunludur. Bunun için, kişinin yaşadığı yere vakıf müteveli heyeti ziyarette bulunacaktır. Kişi için muhtaçlık kararı verilerse, dul maaşı bağlanacaktır³³.

Dul maaşının alınmasını engelleyen son bir durum da, 1983 tarihli ve 2828 sayılı "Sosyal Hizmetler Kanunu" ek madde 7 ve ayrıca bu maddenin uygulanması için çıkarılan 2006 Tarihli "Bakıma Muhtaç Özürlülerin Tesbiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik"³⁴ şartları çerçevesinde "bakıma muhtaç ağır özür (engelli)" kişilerin bakımıyla ilgilenenlere ödenen "Bakım Hizmeti Ücreti"dir. Aylık olarak ödenen bu ücret ve

32 Proje hakkında bkz. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Düzenli Merkezi Yardımlara İlişkin Uygulama Kılavuzu, Ankara 2014, s.14 vd.; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nün 16.2.2012 tarihli Genelgesi.

33 Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, 2022 Yaşlı Ve Engelli Aylıkları Kılavuzu, s.3; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Düzenli Merkezi Yardımlara İlişkin Uygulama Kılavuzu, s.41; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü 21.3.2012 tarihli, 2012/10 sayılı Genelgesi.

34 Resmi Gazete: 30.7.2006, No.26244. 2828 sayılı Yasada "engelli" kelimesi kullanılmaktayken, bu yönetmelikte ise, ne yazık ki halen "özür" kelimesi kullanılmaktadır.

şartları, 2022 sayılı Yasadaki "Engelli Aylığı"yla karı-şabilmektedir.

Bakım Hizmeti Ücreti, 2828 sayılı Yasa kapsamında uygulanmaktadır ve Sosyal Hizmetler Müdürlükleri tarafından, bakım hizmetini yürütenlere ödenmektedir. "Bakıma muhtaç özürlü" deyimi, 2013 tarihli "Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik m.4/a uyarınca, "Ağır özürlü" yani, "Özür durumuna göre özür oranı %50 ve üzerinde olduğu tespit edilenlerden günlük yaşam aktivitelerini başkalarının yardımı olmaksızın yerine getiremeyeceğine özürlü sağlık kurulu tarafından karar verilen kişileri" ifade etmektedir. Bakıma muhtaç özürünün bakımı, rehabilitasyon merkezlerinde, özel bakım merkezlerinde veya akrabası³⁵ ya da bakıcı personel tarafından ikametgahında da sağlanabilmektedir. Bakıma muhtaç özürlye, akrabanın bakım hizmeti vermesi halinde, bakıma muhtaç özürlü ile akrabanın aynı adreste ikamet etmesi şarttır. Ayrıca, bakım aylığının(ücretinin) alınabilmesi için, muhtaçlık bakımından aranan şartlardan biri, evde akrabalarınca bakımı sağlanan "bakıma muhtaç engellinin bulunduğu hane-deki tüm yaşayanların kişi başına düşen gelirinin, asgari ücretin net aylık tutarının 2/3 ünü (yani 31.12.2018'e kadar $1450,91 \times 2/3 = 967,28^{36}$ TL'yi) aşmaması"dır (2828 sayılı Yasa ek m.7; Bakıma Muhtaç Özürlyelerin Tesbiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik m.11 vd). Aksi halde, evde bakım hizmeti ücretinden yararlanılmaz. Bakım Hizmeti Ücreti, 10.000 gösterge rakamı

35 2828 sayılı Yasanın bu düzenlemesi anlamında akraba, "üveyler dahil olmak üzere bakıma muhtaç özürlyün; eşi, çocukları ile çocuklarının eşleri, ana ve babası ile bunların ana ve babası, torunları ile torunlarının eşleri, kardeşleri ile kardeşlerinin eşleri, kardeşlerinin çocukları ile kardeş çocuklarının eşleri, eşinin ana ve babası, eşinin kardeşleri, eşinin kardeşlerinin eşleri ile çocukları, amcaları ve amcalarının eşleri, amca çocukları ile bunların eşleri, halaları ile halalarının eşleri, hala çocukları ile bunların eşleri, dayıları ve dayılarının eşleri, dayı çocukları ile bunların eşleri, teyzeleri ve teyzelerinin eşleri, teyze çocukları ile bunların eşlerinden her birini" ifade etmektedir (Bakıma Muhtaç Özürlyelerin Tesbiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik m.4/1-a).

36 1450,91 TL'nin 1/3'ü 483,6366666666667 TL'dir. Bu rakam yuvarlanırsa 483,64 TL eder. Bunun da 2 katı 967,28 TL'dir.

ile memur aylık katsayısının çarpımından oluşacak tutar kadar aylık sosyal yardım şeklinde olup³⁷, 1.1.2018-30.6.2018 arasında geçerli memur maaş katsayısı olan 0,108550x10000 gösterge rakamı karşılığında, aylık 1085,50 TL'dir. 2022 sayılı Yasa açısından muhtaçlık sınırının tespitinde, var ise, 1085,50 TL tutarındaki evde bakım hizmeti ücreti de, hane geliri hesaplanırken, hane halkının ortalama gelir hesabına katılacaktır³⁸.

D) Türk Vatandaşı Olmak

2009 tarihli ve 5901 sayılı "Türk Vatandaşlığı Kanunu"³⁹ m.3/1ç'ye göre; Türk vatandaşı, "Türkiye Cumhuriyeti Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan kişiyi" ifade eder.

Türk vatandaşı olmayanlar, 2022 sayılı Yasadan yararlanamazlar (2022 sayılı Yasa m.1 ve 2). Türk vatandaşlığı, doğumla veya sonradan kazanılır. Doğumla kazanılan Türk vatandaşlığı, soy bağı veya doğum yeri esasına göre kendiliğinden kazanılır.

Türkiye içinde veya dışında Türk vatandaşı ana veya babadan evlilik birliği içinde doğan çocuk Türk vatandaşıdır. Türk vatandaşı ana ve yabancı babadan evlilik birliği dışında doğan çocuk Türk vatandaşıdır. Türk vatandaşı baba ve yabancı anadan evlilik birliği dışında doğan çocuk ise soy bağı kurulmasını sağlayan usul ve esasların yerine getirilmesi halinde Türk vatandaşlığını kazanır. Türkiye'de doğan ve yabancı ana ve babasından dolayı doğumla herhangi bir ülkenin vatandaşlığını kazanamayan çocuk, doğumdan itibaren Türk vatandaşıdır. Türkiye'de bulunmuş çocuk aksi sabit olmadıkça Türkiye'de doğmuş sayılır.

Sonradan kazanılan Türk vatandaşlığı, yetkili makam kararı veya evlat edinilme ya da seçme hakkının kullanılması ile gerçekleşir(5901 sayılı Yasa m.1-9). Bir Türk vatandaşı ile evlenme doğrudan Türk vatandaşlığını kazandırmaz. Ancak bir Türk vatandaşı ile en az üç yıldan beri evli olan ve

37 Bkz. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nün 25.7.2014 tarihli Genelgesi: www.aile.gov.tr/data/53fe0b5b369dc3053ccd54d5/81_il_valiligi.pdf (Erişim: 5.1.2018).

38 "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Engelli ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik" geçici m.1/12.

39 Resmi Gazete: 12.6.2009, No.27256.

evliliği devam eden yabancılar Türk vatandaşlığını kazanmak üzere başvuruda bulunabilir(5901 sayılı Yasa m.16).

Türk vatandaşlığı, "Çıkma", "Bakanlar Kurulu kararı ile kaybettirilme", "Türk vatandaşlığının iptali" ve "Seçme hakkı" yollarıyla kaybedilebilir (5901 sayılı Yasa m.23 vd.)

Türk vatandaşlığının ispatı herhangi bir şekle tabi değildir. Nüfus kayıtları, nüfus cüzdanları, pasaport veya pasaport yerine geçen belgeler, aksi sabit oluncaya kadar ilgilinin Türk vatandaşı olduğuna karine teşkil eder. Bir kişinin Türk vatandaşı olup olmadığı konusunda herhangi bir tereddüde düşüldüğü takdirde bu husus İçişleri Bakanlığı'ndan sorulur(5901 sayılı Yasa m. 36/1).

Türk vatandaşı iken yararlanmaya başlayanların, vatandaşlıktan çıkarılması(vatandaşlığın kaybettirilmesi veya iptali) halinde 2022 sayılı Yasadan yararlanmaları son bulur. Çok vatandaşlık, yani Türk vatandaşının aynı anda birden çok vatandaşlığa sahip olması halinde de, 2022 sayılı Yasadan yararlanabilir. Ancak, Türk vatandaşlığı korunmaksızın yabancı vatandaşlığa girilmesi, 2022 sayılı Yasadan yararlanmayı engeller (65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Engelli ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik m.11/2-d).

Aşağıda belirtilen eylemlerde buldukları resmi makamlarca tespit edilen kişilerin Türk vatandaşlığı, Bakanlığın teklifi ve Bakanlar Kurulu kararı ile kaybettirilebilir (5901 sayılı Yasa m.29):

- *Yabancı bir devletin, Türkiye'nin menfaatlerine uymayan herhangi bir hizmetinde bulunup da bu görevi bırakmaları kendilerine yurt dışında dış temsilcilikler, yurt içinde ise mülki idare amirleri tarafından bildirilmesine rağmen, üç aydan az olmamak üzere verilecek uygun bir süre içerisinde kendi istekleri ile bu görevi bırakmayanlar.*
- *Türkiye ile savaş halinde bulunan bir devletin her türlü hizmetinde Bakanlar Kurulunun izni olmaksızın kendi istekleriyle çalışmaya devam edenler.*
- *İzin almaksızın yabancı bir devlet hizmetinde gönüllü olarak askerlik yapanlar.*

- *2004 tarihli ve 5237 sayılı "Türk Ceza Kanunu"nun 302 nci, 309 uncu, 310 uncu, 311 inci, 312 nci, 313 üncü, 314 üncü ve 315 inci maddelerinde yazılı suçlar nedeniyle hakkında soruşturma veya kovuşturma yürütülen ve yabancı ülkede bulunması nedeniyle kendisine ulaşılamayan vatandaşlar, bu durumun soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı veya kovuşturma aşamasında mahkeme tarafından öğrenilmesinden itibaren bir ay içinde vatandaşlıklarının kaybettirilmesi amacıyla Bakanlığa bildirilir. Bakanlıkça Resmî Gazetede yapılan yurda dön ilanına rağmen üç ay içinde yurda dönmemeleri halinde, bu kişilerin Türk vatandaşlıkları Bakanlığın teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla kaybettirilebilir.*

Türk vatandaşlığını kazanma kararı; ilgilinin yalan beyanı veya vatandaşlığı kazanmaya esas teşkil eden önemli hususları gizlemesi sonucunda gerçekleşmiş ise, kararı veren makam tarafından iptal edilir (5901 sayılı Yasa m.31).

E) Başvuruda Bulunmak

2022 sayılı Yasa uyarınca bağlanacak aylıklara ilişkin başvurular, kişilerin adrese dayalı nüfus kayıt sisteminde kayıtlı ikametgahının bulunduğu Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına yapılacaktır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü erişim sayfasında⁴⁰, "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, 3294 sayılı Yasanın amacına uygun çalışmalar yapmak ve ihtiyaç sahibi vatandaşlara nakdi ve ayni yardımda bulunmak üzere her il ve ilçede kurulmuştur. Vakıflar, devlet ile yoksul vatandaşlar arasında sosyal yardımların doğrudan ve en kısa sürede vatandaşa ulaştırılması açısından bir köprü görevi görmektedirler. Vakıfların karar organları, Vakıf Mütevelli Heyetidir. İl ve ilçelerdeki tüm yardım programları, bu mütevelli heyetlerinin kararları ile yürürlüğe girmektedir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ile Genel Müdürlük arasında hiyerarşi olmayıp, Vakıflar

⁴⁰ Bkz. www.sosyalyardimlar.gov.tr/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-vakiflari/sydvlerin-yapisi (Erişim: 5.1.2018).

Özel Hukuk Tüzel Kişiliği şeklinde örgütlenmişlerdir. Muhtaçlık durumunun giderilmesi için hızlı, esnek ve yerel farklılıkları göz önüne alan bir yapıya ihtiyaç duyulduğu için 3294 sayılı Yasanın amacının gerçekleştirilmesinde geleneksel kamu örgütü yapılanmasından farklı bir yöntem izlenmiştir” açıklamalarına yer verilmiştir.

Uyuşmazlık Mahkemesi'nin bir kararına göre⁴¹; bu açıklamalarla, Genel Müdürlük tarafından “vakıfların işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tabi olduğu” hususu vurgulanmıştır. Ayrıca 3294 sayılı Yasa ile, bir hizmet alanı kurularak, bunun yürütülmesi görevinin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulu'na verildiği, daha sonra 3294 sayılı “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu”nun uygulanmasını sağlamak üzere Başbakanlığa bağlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün kurulduğu; ancak, 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile bu genel müdürlüğün, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü olarak yeniden düzenlendiği ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlandığı; 31.12.2011 tarihi itibarı ile de Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü ve bağlı teşkilatın, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösterdiği anlaşılmaktadır.

Yine aynı Uyuşmazlık Mahkemesi kararında, “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının Mütevelli heyetini teşkil eden kişilerin büyük çoğunluğunun, yasa koyucu tarafından belli kamu görevlileri olarak saptanmış olmasının, Medeni Kanun (ve kimi yönlerden Vakıflar Kanunu) hükümlerine göre tescil edilen ve faaliyetleri bakımından özel hukuk hükümlerine tabi olan bu vakıfları, kamu tüzel kişisi haline getirmeyeceğinin açık olduğu; bu belirlemenin doğal sonucu olarak anılan vakıfların mütevelli heyetlerince alınan kararların da birer idari işlem kabul edilebilmesine imkan bulunmadığı; bu durumda, 3294 sayılı Yasanın 7. Maddesi kapsamındaki vakıf mütevelli heyeti kararlarının, 3294 sayılı Yasa gereğince söz konusu vakıfların Medeni Kanun hükümlerine tabi olarak

kurulup faaliyette bulunmalarının öngörülmesi olması nedeni ile kamu gücü kullanılmak suretiyle tesis edilmiş bir idari işlem olarak kabul edilemeyeceği; bunlara karşı açılan davalar bakımından Adli Yargı yerinin görevli olduğu” kabul edilmiştir.

III. Sunulan Yardımlar

Yardımlar, ilgiliye aylık bağlanması ve ücretsiz sağlık hizmeti verilmesi şeklindedir.

A) Aylık Türleri ve Miktarları

Yasadaki koşulları taşıyanlara, belli gösterge ve katsayı çarpımından oluşan tutarda, hayatta buldukları ve şartları taşıdıkları sürece aylık ödenecektir.

1) Yaşlılık Aylığı (65 Yaş Aylığı)

Bu aylık 2022 sayılı Yasada belirtilen gösterge rakamının, memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunan tutardır. Gösterge rakamı 2022 sayılı Yasanın 1nci maddesindeki gösterge rakamını değiştiren 6682 sayılı 2016 Yılı “Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu”⁴² gereğince, (2022 sayılı Yasanın 1'inci maddesinde 2018 yılı “Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu” ile de bir değişiklik yapılmadığı için) 2018 itibarıyla de, halen 2332'dir. Memur maaş katsayısı ise Maliye Bakanlığının daha önce değiştirdiğimiz⁴³ ilgili genelgesine göre, 1.1.2018-30.6.2018 arası 0,108550'dir. O halde, 1.1.2018-30.6.2018 dönemi için 65 yaş aylığı, aylık 2332x0,108550=253,14⁴⁴ TL'ye, %5 ek ödemesi olan 265,80⁴⁵ TL'nin ilavesiyle, 265,80⁴⁶ TL eder. Adı 65 yaş aylığı olsa da, ödemeler üçer aylık yapıldığından, 65 yaş aylığı 1.1.2018-30.6.2018 dönemince, 3 ayda bir toplam 797,40 TL olmaktadır.

2) Engelli Aylığı

a) 65 yaşını doldurmamış ancak 18 yaşını doldurmuş; %70 ve üzeri engelli olanlara bağlanan aylık

65 yaşını doldurmamış ancak 18 yaşını doldur-

41 Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü'nün 14.7.2014 tarihli, 2014/621 Esas ve 2014/728 Karar sayılı kararı (<http://kararlar.uyusmazlik.gov.tr/Karar/Content/436c-71fa-0c6e-4f42-9e64-326b5e77c6be?excludeGerekece=False&wordsOnly=False>) (Erişim: 5.1.2018).

42 Resmi Gazete: 16.3.2016, No.29655-Mükerrer

43 Bkz. dipnot 24

44 253,1386 kuruşlar yuvarlanırsa, 253,14 yapmaktadır.

45 12,657 kuruşlar yuvarlanırsa, 12,66 yapmaktadır.

46 265,797 kuruşlar yuvarlanırsa, 265,80 yapmaktadır.

2022 Sayılı "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun" a Göre Sosyal Yardım Koşulları

2022 SAYILI YASADAN BAĞLANAN AYLIKLARIN MİKTARLARI (1.1.2018-30.6.2018 Dönemi)						
AYLIK TÜRÜ	GÖSTERGE RAKAMI	MEMUR MAAŞ KATSAYISI	GÖSTERGE x KATSAYI	%5 EK ÖDEME	AYLIK TUTAR	3 AYLIK TUTAR
Yaşlılık Aylığı (65 Yaş Aylığı)	2332	0,108550	253,14 TL	12,66 TL	265,80 TL	797,40 TL
65 Yaşını Doldurmamış Ancak 18 Yaşını Doldurmuş; %70 ve Üzeri Engelli Aylığı	5253	0,108550	570,21 TL	28,51 TL	598,72 TL	1796,16 TL
65 Yaşını Doldurmamış Ancak 18 Yaşını Doldurmuş; %40-69 Arası (69 dahil) Engelli Aylığı	3502	0,108550	380,14 TL	19,01 TL	399,15 TL	1197,45 TL
65 Yaşını Doldurmamış ve Fakat 18 Yaşını da Doldurmamış Bir Engelliye Bakan Aile Yakınına Bağlanan Aylık	3502	0,108550	380,14 TL	19,01 TL	399,15 TL	1197,45 TL

muş kişiler, başkasının yardımı olmaksızın hayatını devam ettiremeyecek şekilde engelli ise (yani % 70 ve daha fazla engelliye) ve "kimsesi olmama" koşulu ile "muhtaç olma(ekonomik yönden)" koşulunu taşıyorlarsa, 2018 Yılı "Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu"yla 2022 sayılı Yasanın 2'nci maddesinin 1'inci fıkrası "a" bendinde yer alan 4.860 gösterge rakamının, 1.1.2018-31.12.2018 dönemi için 5253 olarak uygulanması kararlaştırıldığından; 5253 gösterge rakamının 1.1.2018-30.6.2018 dönemi memur aylık katsayısı olan 0,108550 ile çarpımından bulunacak olan 570,21⁴⁷ TL'ye ayrıca bunun %5 zam ilavesi olan 28,51⁴⁸ TL eklenirse, aylık tutar 598,72 TL olmaktadır. Ödemeler üçer aylık yapıldığından, 65 yaşını doldurmamış ancak 18 yaşını doldurmuş %70 ve üzeri engelli olanlara bağlanan aylık 1.1.2018-30.6.2018 dönemince, 3 ayda bir toplam 1796,16 TL olmaktadır.

47 570,21315 TL kuruşlar yuvarlanırsa 570,21 TL olmaktadır.

48 28,5105 TL kuruşlar yuvarlanırsa 28,51 TL olmaktadır.

b) 65 yaşını doldurmamış ancak 18 yaşını doldurmuş; %40-69 arası (69 dahil) engelli olanlara bağlanan aylık

65 yaşını doldurmamış ancak 18 yaşını doldurmuş ve engelli olup da başkasının bakımına muhtaç olmayan (yani %40 ile %69 arası-69 dahil-oranında) engelliler, aşağıda değinilecek olan "kimsesi olmama" koşulu ile "muhtaç olma(ekonomik yönden)" koşulunun yanı sıra, başvuruda bulunmasına rağmen henüz "Türkiye İş Kurumunca herhangi bir işe yerleştirememiş olma" koşulunu da yerine getirmişse, 2018 Yılı "Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu"yla 2022 sayılı Yasanın 2'nci maddesinin 1'inci fıkrası "b" bendinde yer alan 3.240 gösterge rakamının, 1.1.2018-31.12.2018 dönemi için 3502 olarak uygulanması kararlaştırıldığından; 3502 gösterge rakamının 1.1.2018-30.6.2018 dönemi memur aylık katsayısı olan 0,108550 ile çarpımından bulunacak olan 380,14⁴⁹ TL'ye ayrıca bunun %5 zam

49 380,1421 TL kuruşlar yuvarlanırsa 380,14 TL olmaktadır.

ilavesi olan 19,01⁵⁰ TL eklenirse, aylık tutar 399,15 TL olmaktadır. Ödemeler üçer aylık yapıldığından, 65 yaşını doldurmamış ancak 18 yaşını doldurmuş %40-69 arası (69 dahil) engelli olanlara bağlanan aylık 1.1.2018-30.6.2018 dönemince, 3 ayda bir toplam 1197,45 TL olmaktadır.

c) 65 yaşını doldurmamış ve fakat 18 yaşını da doldurmamış bir engelliye bakan aile yakınlarına bağlanan aylık

65 yaşını doldurmamış ve fakat 18 yaşını da doldurmamış bir engelli varsa, bu engelli kişinin aile yakınları(akrabaları, yani anne-baba, kardeşler, dayı, teyze, hala vb...) söz konusu kişiye fiilen bakım desteğinde bulunuyorsa, destekte bulunan bu yakınları muhtaç olma(ekonomik yönden) koşulunu da taşıyorlarsa, 2018 Yılı "Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu"yla 2022 sayılı Yasanın 2'nci maddesinin 2'nci fıkrasında yer alan 3.240 gösterge rakamının, 1.1.2018-31.12.2018 dönemi için 3502 olarak uygulanması kararlaştırıldığından; 3502 gösterge rakamının 1.1.2018-30.6.2018 dönemi memur aylık katsayısı olan 0,108550 ile çarpımından bulunacak olan 380,14⁵¹ TL'ye ayrıca bunun %5 zam ilavesi olan 19,01⁵² TL eklenirse, aylık tutar 399,15 TL olmaktadır. Ödemeler üçer aylık yapıldığından, 65 yaşını doldurmamış ve fakat 18 yaşını da doldurmamış bir engelliye bakan aile yakınlarına bağlanan aylık 1.1.2018-30.6.2018 dönemince, 3 ayda bir toplam 1197,45 TL olmaktadır.

Aylıklar, üçer aylık dönemler halinde (Mart, Haziran, Eylül ve Aralık aylarında) peşin olarak ödenir(65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Engelli ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik m.9/3). Aylıkları, yetim aylığı fark ödemesi dışında, Vakıflar yapar. Engelli olduğunu belgeleyen ve herhangi bir sosyal güvenlik kurumundan yetim olarak aylık veya gelir almakta olan çocuklardan, bu kurumlardan aldıkları aylık veya gelir toplamı tutarları, bu madde gereğince durumlarına göre ödenebilecek tutardan daha az olanlara; aradaki fark tutarı, ilgili sosyal güvenlik kurumu

50 19,007 TL kuruşlar yuvarlanırsa 19,01 TL olmaktadır.

51 380,1421 TL kuruşlar yuvarlanırsa 380,14 TL olmaktadır.

52 19,007 TL kuruşlar yuvarlanırsa 19,01 TL olmaktadır.

tarafından ödenir (2022 sayılı Yasa m.2/son fıkra).

B) Aylıkların Kesilmesi

Yaşlı aylığı ve engelli aylıkları, aşağıdaki hallerde kesilir (65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Engelli ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik m.11/2) :

- Ölüm,
- Feragat,
- 18 yaş altı engelli yakını aylığı alanlar için, engellinin 18 yaşını doldurması,
- 18 yaş altı engelli yakını aylığı alanlar için, bakıcı ile bakılanın aynı hanede ikamet etmediğinin veya aynı hanede ikamet etse dahi fiili bakımın gerçekleşmediğinin ya da aylığın engelli için kullanılmadığının tespit edilmesi,
- Türk vatandaşlığından çıkarılma ya da Türk vatandaşlığı muhafaza edilmeksizin yabancı memleket uyuşuna girilmesi,
- Süreli raporu bulunanlar için rapor süresi dolmasına rağmen yeni raporun bir yıl içinde Vakfa teslim edilmemesi,
- Aylık almakta iken ikametgahını başka Vakfın görev alanına girecek şekilde değiştirenler için bir yıl içinde yeni ikametgahlarındaki Vakfa başvurulmaması,
- Aylığın bir yıl boyunca aralıksız olarak alınmaması,
- 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Engelli ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik m.7/2'nci fıkra a), b), e) ve f) bentlerinde belirtilen sebeplerle veya nafaka almakta olması ya da hane içinde kişi başına düşen gelirin muhtaçlık sınırına eşit veya üzerinde olması sebebiyle aylık bağlanması koşullarının kaybedilmesi,
- Nafaka alabilecek olması ya da muhtaçlık sınırına eşit veya üzerinde hane içinde kişi başına düşen gelir elde edebilecek olması ya da başka sebeplerle muhtaçlık halinin ortadan kalkacağına tespit edilmesi.

Peşin verilen gelir ve aylıklar ise, durum değişikliği (örneğin muhtaçlıktan çıkmak; 18'den küçük engellinin 18'i doldurması veya aylık alanın ölümü) halinde, geri alınmaz.

C) Sağlık Yardımı

2022 sayılı Yasadan aylık bağlananlar, 2006 tarihli ve 5510 sayılı "Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu" nun⁵³, "Genel Sağlık Sigortası" kapsamına alınarak, 5510 sayılı Yasanın sağlık sigortası hükümleri çerçevesinde, sağlık hizmetlerinden yararlanırlar (5510 sayılı Yasa m.60/c-3).

IV. Sonuç

Yürürlüğe girdiği 1976 yılından günümüze değin, ekonomik ve bedensel muhtaçlığın azaltılması bakımından önemli bir rol üstlenen 2022 sayılı Yasa, günümüz koşullarında yeterli olmasa da yaşlı ve engelli vatandaşlar için parasal yardım sağlamaktadır. Ancak, geçmişten günümüze, yararlanabilecek kişilerin kapsamı, yaşlılardan başlayarak engelli kişiler ile onlara bakan kişilere doğru isabetli olarak genişletilmişse de, gerek hak kazanma koşulları içerisinde muhtaçlık kriteri bakımından parasal sınırın, tamamen kaldırılması mümkün görünmüyorsa da, en azından başvurular bakımından hak kazanmayı daha kolaylaştırıcı bir seviyeye (örneğin yasadaki mevcut 1/3 oranının daha yukarı çekilerek, muhtaçlık sınırının net asgari ücretin 1/2'sine veya 2/3'üne) yükseltilmesi; gerekse de aylığın hesabına esas gösterge rakamlarının yükseltilmesi, kanımızca yerinde olacaktır.

Muhtaçlık durumunun belirlenmesinde, hane- de yaşayan herkesin toplam gelirinin ortalamasının alınması yaklaşımı da terkedilerek, sadece var- sa eşin geliri hesaba katılmalıdır.

Yasanın ve ilgili Yönetmeliğinin ifadelerinin de, vatandaşların rahatlıkla anlayabileceği sade bir anlatım biçimine dönüştürülmesi, özellikle bu sosyal yardımlardan yararlanmak isteyen yaşlı ve engellilerin karşılaşılabileceği zorluklar düşünüldüğünde, daha da önem kazanmaktadır. Ayrıca, Bakıma Muhtaç Özürlülerin Tesbiti ve Bakım Hiz-

meti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik; 2022 sayılı Yasa Kapsamında Aylık Alan Özürlülere Sağlık Kurulu Raporu Vermeye Yetkili Hastanelerin Belirlenmesi ile Sağlık Raporlarının Alınmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik; Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik'lerde geçen "özürlü" kelimesinin, "engelli" kelimesiyle değiştirilmesi de, doğru olacaktır. Bir diğer göze çarpan husus ise, 2022 sayılı Yasanın ve 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Engelli ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik'in başlığında yer alan "Gücsüz" kelimesinin, metinler içerisinde de geçmeyerek etkisiz (anlamsız) unsur niteliğini taşımasının yanı sıra, 65 yaşını doldurmuş bir vatandaş üzerinde yaşatacağı negatif etkinin de düşünülmesi gerekmektedir. Herhalde artık günümüz yaşam standartlarında hiç kimse, sırf bu yaşa ulaşması nedeniyle, eli ayağı tutmayan, zorla ayakta duran bir kişi (gücsüz) olarak nitelendirilemez.

Bir diğer husus, 2022 sayılı Yasadaki engellilik oranlarının ya da bu cetveldeki kayıp oranlarının, hak kazanma koşullarını zorlaştırdığıdır. Bunların daha makul seviyelere düşürülmesi, sosyal devlet yaklaşımı açısından da uygun olacaktır.

Aylıkların üç ayda bir toptan ödenmesi de, yaşlı ve engellilerin ihtiyaçlarının karşılanmasında güçlük yaşatıcı bir uygulama olabilmektedir. Dolayısıyla, aylıkların ayda bir ödenmesine geçilmesi, kişilerin ihtiyaçlarını gidermelerini kolaylaştıracaktır.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nün 25.7.2014 tarihli Genelgesi: www.aile.gov.tr/data/53fe0b5b369dc3053_ccd54d5/81_il_valiligi.pdf (Erişim: 5.1.2018)
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü: www.sosyalyardimlar.gov.tr/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-vakiflari/sydvlerin-yapisi (Erişim: 5.1.2018)

53 Resmi Gazete: 16.6.2006, No.26200.

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Resmi Gazete: 19.2.2014, No.28918)
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, 2022 Yaşlı ve Engelli Aylıkları Kılavuzu, Ankara 2013
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Düzenli Merkezi Yardımlara İlişkin Uygulama Kılavuzu, Ankara 2014
- Alper, Y. Türk Sosyal Güvenlik Sistemi ve Sosyal Sigortalar Hukuku, Bursa 2015
- Arıcı, K. Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Ankara 2015
- Sağlık Bakanlığı, Bölge Hakem Hastaneler Listesi: <http://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/11550,bolge-hakem-hastaneler-liste-sipdf.pdf> (Erişim: 5.1.2018).
- Bakıma Muhtaç Özürlülerin Tesbiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik (Resmi Gazete: 30.7.2006, No.26244)
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, www.csgeb.gov.tr/home/Contents/Istatistikler/AsgariUcret (Erişim : 5.1.2018)
- Engelli Sağlık Raporu Vermeye Yetkili Sağlık Kuruluşları Listesi: <http://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/9864,engelli-saglik-raporu-vermeye-yetkili-saglik-kuruluslari-liste-sipdf.pdf> (Erişim: 5.1.2018)
- Güzel, A./Okur, A. R./Caniklioğlu, N. Sosyal Güvenlik Hukuku, İstanbul 2016
- Kanar, M. Türkçe-Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, İstanbul 2011
- Korkusuz, R./Uğur, S. Sosyal Güvenlik Hukuku, Bursa 2013
- Maliye Bakanlığı, 4.1.2018 tarihli, 2 Sıra No.lu Genelgesi: www.bumko.gov.tr/Eklenti/10987,2018ocakmaasgenelgepdf.pdf?0&tag1=47C5B1AF4E624A4AB792015B507E-BEEE48BAD474 (Erişim : 5.1.2018)
- Maliye Bakanlığı, 158 Seri No.lu “Devlet Memurları Kanunu Genel Tebliği” (Resmi Gazete: 12.11.2004, No.25641).
- Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 30.3.2013 tarih, No.28603)
- Özürlülük Oranları Cetveli: www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/03/20130330-4-1.rar (Erişim: 5.1.2018)
- Sosyal Hizmet Kuruluşlarında Bakımı Sağlanan Engelli ve Yaşlı Bireylere Harçlık Ödenmesine İlişkin Yönetmelik (Resmi Gazete : 31.1.2015 tarih, No.29253)
- Sözer, A.N. Türkiye’de Sosyal Hukuk, İzmir 1998
- Şakar, M. Sosyal Sigortalar Uygulaması, İstanbul 2014
- The United Nations, System Chief Executives Board For Coordination-CEB. “Statement of Commitment of the Administrative Committee on Coordination for Action to Eradicate Poverty” (www.unsceb.org/CEBPublicFiles/press/9818151e.pdf) (Erişim : 5.1.2018)
- The United Nations Educational, Scientific And Cultural Organization-UNESCO (www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/poverty) (Erişim: 5.1.2018)
- Tuncay, C./Ekmekçi, Ö. Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, İstanbul 2017
- Uyuşmazlık Mahkemesi, Hukuk Bölümü’nün 14.7.2014 tarihli, 2014/621 Esas ve 2014/728 Karar sayılı kararı: (<http://kararlar.uyusmazlik.gov.tr/Karar/Content/436c71fa-0c6e-4f42-9e64-326b5e77c6be?excludeGereke=False&wordsOnly=False>) (Erişim: 5.1.2018)
- 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Engelli ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 25.1.2013, No.28539)

2022 Sayılı "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun" a Göre Sosyal Yardım Koşulları

- 265 Seri No.lu Gelir Vergisi Genel Tebliği (Resmi Gazete: 4.11.2007, No.26720)
- 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun (Resmi Gazete: 10.7.1976, No.15642)
- 2022 sayılı Kanun Kapsamında Aylık Alan Özürlülere Sağlık Kurulu Raporu Vermeye Yetkili Hastanelerin Belirlenmesi ile Sağlık Raporlarının Alınmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 3.7.2009 tarih, No.27277)
- 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu (Resmi Gazete: 27.5.1983, No.18059)
- 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu (Resmi Gazete : 14.6.1986, No.19134)
- 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (Resmi Gazete: 8.12.2001, No.24607)
- 5083 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Para Birimi Hakkında Kanun (Resmi Gazete: 31.1.2004, No.25363)
- 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (Resmi Gazete: 16.6.2006, No.26200)
- 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun (Resmi Gazete: 7.7.2005, No.25868)
- 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu (Resmi Gazete: 12.6.2009, No.27256)
- 6525 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (Resmi Gazete: 27.2.2014, No.28926)
- 6682 sayılı 2016 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu (Resmi Gazete: 16.3.2016, No.29655-Mükerrer)
- 6704 sayılı "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" (Resmi Gazete: 26.4.2016, No.29695)
- 7066 sayılı 2018 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu (Resmi Gazete: 31.12.2017, No. 30287-Mükerrer Sayı)